Anu Virtanen

Ihmisenä olemisen taito

Haastattelussa Oscar Brenifier

”Minkäs teet! Rakastuin Sokrateeseen, kun olin nuori. Rakastuneet ihmiset puhuvat jatkuvasti rakkauden kohteestaan.” Ranskalainen Oscar Brenifier (s. 1954) tunnetaan Suomessa parhaiten lasten kanssa filosofoimisen vaalimisesta ja sokraattiseen kyselyyn pohjautuvan keskustelevan opetuksen puolustamisesta[1]. Sorbonnen tohtori tiedetään maailmalla myös muiden ’filosofisen praktiikan’ muotojen harjoittajaksi, konsultiksikin. Brenifier perusti 1994 oman yrityksensä nimellä Institut de Pratiques Philosophiques ja on siitä pitäen kiertänyt kouluttamassa ympäri maailmaa.

Kuva: Sami Syrjämäki

Talviseen Suomeen Brenifier saapui pitämään Otavan Opiston kutsumana seminaarin filosofian harjoittamisesta. Sitä ennen saivat myös tulevat filosofian opettajat maistaa hänen menetelmäänsä Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitoksella. Tammikuisen vierailun yhteydessä Brenifier avasi käsityksiään filosofiasta ja sen harjoittamisesta niin praktiikkana kuin opettamisena sekä pohti filosofin paikkaa maailmassa.

Kuinka sinusta tuli filosofian praktikko?

Vastaukseni riippuu siitä, puhutaanko asiasta, jota kutsutaan virallisesti nimellä ”filosofinen praktiikka”, vai filosofisen praktiikan hengestä[2]. Minulle asian ydin on filosofian harjoittamisen henki. Tämä tarkoittaa sen hämmästelemistä, millainen maailma on ja mitä ihmiset tekevät. Se tarkoittaa myös havainnoimista ja kysymysten esittämistä, keskustelemista ihmisten kanssa. Eikö niin? Se on samaa kuin maalaaminen joillekin ihmisille. He ihmettelevät, milloin oppivat maalaamaan, mutta itse asiassa he ovat jo lapsena tehneet maalauksia ja osanneet maalata. Sitten he vain jonkin ajan jälkeen lopettivat maalaamisen.

Lapsena olit siis hämmästyksen vallassa, etkä koskaan lakannut hämmästelemästä.

Kyllä. Juuri näin.

Sinulla on oma lähestymistapasi filosofiaan. Voiko sanoa, että käänsit tämän hämmästyksen menetelmäksi?

Annan yksinkertaisen esimerkin. Yksi varhaisimmista lapsuuden hämmästymiskokemuksista juontuu päiväkotiajoilta. Äitini valehteli kerran hyvin ilmeisellä tavalla. Olen pyrkinyt siitä lähtien selvittämään, mikä on valetta ja miksi ihmiset valehtelevat, koska valehtelu on hyvin tärkeä toiminto ihmiselle. Omalla tavallaan se on jopa sosiaalisen elämän ehtoja, ja siitä on omat hyötynsä. Valehtelu on kuitenkin hyvin pakonomaista, ja tämä pakonomaisuus on valehtelun suurin ongelma. On siis olemassa jatkumo äitini valehtelun aiheuttamasta hämmästyksestä aina tähän päivään ja yritykseen ymmärtää, miksi ihmiset valehtelevat niin paljon. Miksi he valehtelevat jopa – tai erityisesti – itselleen? He eivät tiedä, keitä ovat. He eivät tahdo tietää, keitä ovat. Tässä on koko Sokrateen lausahduksen ”Tunne itsesi!”, tunne kuka olet, ydin. Ihmiset valitsevat sen, etteivät tunne itseään. He kertovat mieluummin itselleen tarinoita.

Filosofia, yhteiskunta ja totuus

Filosofinen praktiikka kyseenalaistaa perinnettä kaventavan näkemyksen filosofiasta pelkästään akateemisena tutkimusalana. Huomio kiinnittyy filosofian harjoittamiseen käytännön toimintana. Akateemisissa piireissä filosofiseen praktiikkaan on suhtauduttu pääosin va-

rauksellisesti, vaikka poikkeuksiakin on, kuten filosofisen praktiikan yliopisto-opinnot Itävallassa ja Italiassa. Myös Brenifier on saanut osansa epäluulosta. ”Yleensä akateemiset ihmiset eivät tykkää puhua kanssani. Yksi heistä jopa hiljattain totesi, ettei minun pitäisi kutsua toimintaani filosofiaksi vaan brenifierologiaksi.”

Brenifier on alan monitoimimies. Hän työskentelee lasten ja nuorten parissa ja on ollut mukana kirjoittamassa Unescon maailmanlaajuista raporttia *La philosophie, une école de la liberté*[3]. Hän tekee yksilö- ja yrityskonsultointeja sekä henkilöstöarviointeja, vetää seminaareja ja työpajoja, kirjoittaa kirjoja ja – uusimpana työmuotonaan – kehittää filosofoinnin harjoittamisen tapoja erilaisissa verkkoympäristöissä.

Miksi filosofia on tärkeää? Miksi meidän tulisi harjoittaa filosofiaa?

Filosofian harjoittaminen tekee meistä ihmisiä. Lisääntyminen tai päivittäiset toiminnot, kuten syöminen ja nukkuminen, eivät tee ihmistä. Ihmisen tekee järki, ajattelutaito, eikö vain? On tietysti muitakin puolia, kuten luominen, mutta ihmisyydestä nautitaan, sitä kysellään ja sitä työstetään. Se ei ole itsestään selvää. Kutsummekin ihmisiä epäinhimillisiksi, kun he toimivat vastoin sitä, mitä pidämme inhimillisenä. On siis normaalia pohtia hämmästyttäviä kysymyksiä. Sitä kutsutaan ihmisenä olemiseksi.

Onko filosofilla jokin julkinen osa tai tehtävä yhteiskunnassa?

Kyllä. Filosofin virallinen rooli on kutsua ihmisiä ajattelemaan tai näkemään asioita, joita he eivät normaalisti näe. Tämä on yleisin ajatus siitä, mitä filosofin tulisi tehdä. Hänen tehtävänsä on saada ihmiset katsomaan arjessa kohtaamiaan asioita eri näkökulmista.

Ranskassa filosofialla on perinteisesti ollut oma paikkansa kulttuurikentällä. Kuinka näet tilanteen tällä hetkellä?

Nyt on puhe filosofiasta instituutiona ja filosofista henkilönä, jolla on tietoa, joka kirjoittaa kirjoja ja joka on älykäs. Tässä on jotakin steriiliä, erittäin muodollista ja akateemista. Lehdet nostivat esimerkiksi Ranskassa hyvin suositun filosofin Michel Onfrayn otsikoihin, kun hän hiljattain julkaisi kirjansa. Hänen tapaisiaan sofisteja vastaan Sokrates taisteli. He tietävät kaiken. He tarjoavat filosofiaa tietona ja teorioina – ei keskusteluna toisen ihmisen kanssa.[4]

Näetkö yhteiskunnassa paikkaa keskustelevalle filosofialle?

Jos me kaksi harjoitamme keskustelevaa filosofiaa, se on jo paikka.

Entä näissä kulttuurikeskusteluissa, joista puhuimme?

Olen pohtinut kauan, voiko filosofista praktiikkaa kutsua ”populaariksi”. Mielestäni ei voi. Ehkä olen tulossa vanhaksi ja väsyneeksi, mutta ajattelen, että se on hullujen hommaa. Olemme kuin Sokrates aikoinaan. Kaikki filosofian alalla opiskelevat, kuka Sokrates oli ja mitä hän teki. Kukaan ei kuitenkaan opettele kyselemisen taitoa. Ihmiset seuraavat pikemminkin aristoteelista periaatetta: he luennoivat ja heillä on tietoa. Minulle ei koskaan yliopistossa opetettu kyselemisen taitoa, mutta sattumalta harjoitin sitä. Olen pikemminkin törmännyt väitteeseen, ettei maieutiikkaa voi opettaa[5]. Sokraattinen periaate on siis yleisesti ottaen erittäin outo asia. Ehkä se on liian puhuttelevaa.

Mitä tarkoitat?

Se on liian totuudenmukaista. Ihmiset pelaavat mieluummin sosiaalisia pelejä. He asettavat etusijalle tiedon, ihailtuna olemisen, älykkäältä näyttämisen ja viittausten viljelemisen. Tässä kuitenkin on vain kaksi ihmistä esittämässä toisilleen kysymyksiä. Ei ole mitään muuta tarkoitusta kuin ajatteleminen – totuuden etsiminen yhdessä. Filosofian professorien keskuudessa filosofinen praktiikka eli filosofian harjoittaminen ei ole kovin suosittua.

Mitä tarkoitat ”totuudella”?

Se on asenne, jossa toiselta voi kysyä jotakin, ja hän vastaa pyrkimättä pelaamaan mitään pelejä. Tämän vuoksi ei ole sattumaa, että Sokrates tapettiin. Näin ei tapahtunut siksi, että ateenalaiset olisivat olleet barbaareja – he olivat sivistynyttä kansaa. He edistivät teatteria, demokratiaa ja taidetta. Silti he tappoivat Sokrateen. Ajattelen tätä symbolina. Ihmisen sielussa on kipinä, totuuden kaipuu, mutta se on sekoittuneena moneen sellaiseen tekijään, jotka eivät sovi yhteen totuuden kanssa. Kuten halu pitää yllä julkikuvaa, suojella itseään tai suojella naapuriaan. Yksi tekijöistä on myös tyhjyyden pelko. Ihmiselle yksi kauhistuttavimmista asioista on huomata, että hän ei ole mitään. Tällöin ihminen kyllästyy.

Filosofia ja lapset

Filosofian opettamisen merkityksestä on käyty paljon keskustelua myös Suomessa. Filosofiaa opiskellaan jatkossa kahden pakollisen kurssin verran lukiossa, mutta aika ajoin filosofiaa on yritetty saada myös osaksi perusopetusta. Viimeisimpänä vuoden 2010 peruskoulun tuntijakouudistuksen yhteydessä tehtiin aloite sisällyttää lapsille ja nuorille suunnattu filosofia peruskoulun oppiaineiden ja opetusmuotojen joukkoon.[6] Koululaisten kanssa filosofointi jää kuitenkin nykyisellään asiasta innostuneiden luokanopettajien oma-aloitteisuuden varaan. Uusi kiinnostus filosofian opetukseen näyttäisi kuitenkin nostavan päätään Euroopassa. Tuoreina esimerkkeinä ovat Irlannin presidentin ehdotukset filosofian lisäämisestä kouluihin sekä Belgian aikomus tehdä filosofiasta pakollinen oppiaine osassa maan peruskouluja.

Mikä merkitys ja arvo mielestäsi on filosofian opettamisella koulussa?

Ranskassa filosofia on vuorossa lukion viimeisenä vuonna. Opiskelijat pitävät filosofiaa yleensä hyvin tylsänä, eivätkä he ole siitä kiinnostuneita. Opettaja taas ajattelee, että opiskelijat ovat tyhmiä, koska he saavat huonoja arvosanoja. Ongelmana on, että opettajat eivät ole pedagogeja vaan vain puhuvat filosofeista ja koulukunnista. He eivät osoita, kuinka eri filosofien ajatukset voisivat yhdistyä johonkin, mikä koskettaa opiskelijaa. Tämä on perinteinen tapa opettaa filosofiaa Ranskassa ja monessa muussa pai-

”Filosofinen lähestymistapa on olemisen tapa, opettamisen tapa, keskustelutapa.”

kassa. Itse ehdotan jotain muuta. Kiinnitän huomioni siihen, kuinka esitellä ajatus filosofisesta harjoituksesta. Lähestymistapa on sovellettavissa missä tahansa aineessa, esimerkiksi matematiikassa tai historiassa. Se on olemisen tapa, opettamisen tapa, keskustelutapa. Ymmärrän filosofian opettamisen niin, että se liittyy maieutiikkaan, sokraattisen kysymisen harjoitukseen.

Ajatellaan vaikkapa ryhmää opiskelijoita tekemässä matematiikan harjoitusta. Yksi heistä kutsutaan taululle kirjoittamaan, mitä hän on tehnyt. Sen jälkeen muilta kysytään, ovatko he samaa vai eri mieltä. Jos joku ei ole samaa mieltä, opettajan on sanottava: ”Pyri ymmärtämään, mikä on ongelmana.” Opiskelija on tietenkin opetettu kertomaan, mikä on oikea tapa. ”En ole kiinnostunut oikeasta tavasta. Pyri ymmärtämään, mikä on ongelmana siinä, mitä ystäväsi on tehnyt.” Tämä on filosofoimista, koska pyrkimyksenä on tunnistaa ongelma, pyrkiä kyseenalaistamaan. Sillä ei ole merkitystä, että opiskelija sai väärän tuloksen. Olennaista on se, missä kohtaa prosessia on jotakin, mikä ei toimi.

Voiko kyseenalaistamista harjoitella myös hyvin nuorten lasten kanssa?

Kyllä. Aloitamme päiväkodissa. Otetaan esimerkiksi hyvin yksinkertainen harjoitus. Ota kaksi esinettä ja kysy lapsilta, kumman he valitsevat, ja pyydä heitä esittämään perusteluita. Joka kohdassa on tarkistettava, onko perustelu sopiva. Jos he sanovat, että valitsin tämän, koska se on sininen, niin on tarkistettava: ”Onko toinenkin esine sininen?” ”On.” ”No sitten perustelu ei toimi. Kokeile jotakin muuta.” ”Koska sillä voi leikkiä.” ”No, voiko toisellakin esineellä leikkiä?” Lapsille opetetaan tällöin arvostelman tekemistä ja perustelujen esittämistä.

Mitä hyötyä näistä lasten kanssa tehtävistä harjoituksista on?

Lapsia koulutetaan yleensä pelkäämään totuutta. Heidät koulutetaan laskelmoimaan, kuinka miellyttää opettajaa ja kuinka olla ensimmäinen, kuinka kilpailla toisten kanssa, jotta voisi saada parhaimman työpaikan ja ansaita paljon rahaa. Kuka tahansa, jolla on edes hieman kykyä kriittiseen ajatteluun, kritisoi tällaista yhteiskunnan toimintatapaa. Filosofisissa harjoituksissa ja taideaineiden opettamisessa on samankaltaisuutta. Opettamalla lapsille taideaineita heidät voidaan vapauttaa pinttyneistä, rituaalinomaisista, utilitaristisista rutiineista, joihin heidät vangitsemme. Tämä tapahtuu nauttimalla luovasta toiminnasta. Filosofiaa tai taidetta ei siis tule harjoittaa siksi, että koulunkäynti toisi hyvän työpaikan, vaan siksi, että se tekee meistä ihmisiä.

Mitä ajattelet muista lähestymistavoista harjoittaa lasten kanssa filosofointia, esimerkiksi Matthew Lipmanin P4C-ohjelmasta?[7]

Ensinnäkin erottaisin Lipmanin ohjelman opetusaineistot ja sen, miten niitä käytetään.[8] Olen huomannut, että moni työväline voisi olla käyttökelpoinen, mutta P4C-ohjelmassa niitä käytetään pääosin vain puhumiseen ja keskustelemiseen. Seurauksena on narsistista toimintaa, jossa jokainen haluaa kuunnella vain itseään. Yksi silmiinpistävä piirre on, että yhden lapsen puhuessa kaikki muut odottavat vuoroaan käsi pystyssä. He eivät kuuntele. Keskustelussa ei tällöin ole mitään haastetta, ei totuuden etsimistä. On vain väittelyä ja mielipiteiden ilmaisemista.

Kertoisitko esimerkkejä työvälineistä, jotka ovat käyttökelpoisia?

Harjoitukset, joissa otetaan lähtökohdaksi teksti ja kutsutaan lapset tarkastelemaan, millaisia kysymyksiä heille siitä herää. Ongelmana tietysti on, että harjoituksessa valitaan vain yksi kysymys, josta sitten väitellään. Olisi mielenkiintoista tutkia kysymyksen seurauksia, yrittää vastata siihen, tehdä jotakin täsmällisempää. Lipmanin kirjoissa on kuitenkin hyviä harjoituksia, ja erilaisten harjoitusten keksiminen onkin yksi häneltä omaksumani idea.

Kuva: Sami Syrjämäki

Filosofisista käytännöistä

Filosofisen praktiikan kentällä ei ole yhteisesti jaettua käsitystä siitä, mitä filosofinen praktiikka on. Erilaisia lähestymistapoja näyttäisi yhdistävän ainoastaan motivaatio tuoda filosofia takaisin käytäntöön. Yleisen määritelmän puuttuessa puuttuvat myös kriteerit, joilla arvioida alan toimintaa. Tässä tilanteessa on herätty korostamaan tarvetta tehdä toiminnasta läpinäkyvämpää. Yhden yleisen teorian rakentaminen tuskin olisi hedelmällistä, mutta praktikoita on haastettu itse selventämään oman toimintansa lähtökohtia. Brenifierin lähestymistapa on tällä hetkellä yksi tunnetuimmista ja ehkä myös parhaiten dokumentoiduista. Praktikon tekemisiin voi tutustua lukuisissa Youtube-videoissa. Hän on eritellyt menetelmänsä osatekijöitä filosofisissa harjoituskirjoissaan. Onpahan Brenifier myös kirjoittanut teoksen *Apologie de la métaphysique*, jossa hän pyrkii rakentamaan teoreettisen perustan toiminnalleen[9].

Miten määrittelisit, mitä 'filosofinen praktiikka' on?

Filosofinen praktiikka on pyrkimys saattaa filosofia käytäntöön, jossa hämmästellään maailmaa, kysellään maailmaa ja itseä. Kuten filosofiassa yleensä, tämäkin voidaan kyseenalaistaa ja sitä voidaan tarkastella eri näkökulmista. Yksi tapa määritellä filosofian harjoittaminen on eritellä työskentelyn kaksi eri puolta. Ensimmäinen on työskentely asenteiden parissa. Asenteita ovat esimerkiksi hämmästys ja keskittyminen tai tietty sympatia, jossa etsitään jotakin yhdessä, eikä vain väitellä. Samalla pyritään säilyttämään kyky kohdata toiset ihmiset ja kyky kohdata erilaisia näkökulmia. Toinen puoli on erilaisten taitojen parissa työskentely, jossa on opittava analysoimaan, tulkitsemaan, kyseenalaistamaan ja käsitteellistämään.

Kuinka vertaisit omaa lähestymistapaasi muihin filosofisen konsultaation muotoihin, jotka ovat lähestymistavaltaan ymmärtävämpiä tai joilla on teoriataustanaan esimerkiksi fenomenologia tai hermeneutiikka?

Kun kuulen jotakin tällaista, kuulen pelkkää puhetta. Olen nähnyt esimerkiksi konsultoinnissa paljon sellaisia

Kuva: Sami Syrjämäki

”Työskentelen edelleen ihmisyyden puolesta. Siirryin vain poliittisesta filosofiseen toimintaan.”

ihmisiä, jotka teeskentelevät, että heillä on jokin teoria. En kuitenkaan näe käytännössä mitään todellista toimintaa.

Mielestäni yksi määrittyneempi praktiikan muoto on esimerkiksi Gerd Achenbachilla, yhdellä ensimmäisistä filosofisen konsultaation harjoittajista. Achenbachilla on praktiikassaan vieras, ja tällä vieraalla on jokin ongelma tai kysymys. Tämän jälkeen filosofi valaisee kysymystä filosofisen kulttuurin ja oman elämänsä aineksilla. Hän ei niinkään kysele vaan antaa tulkintoja, erilaisia tapoja tarkastella asioita. Toinen käytäntö on amerikkalaisen Lou Marinoffin lähestymistapa, joka on pohjimmiltaan käytännöllisempi. Marinoff haluaa ratkaista ongelmia. Hän kysyy ensin kysymyksiä, jotka tarkentavat aihetta, minkä jälkeen hän käyttää jotakuta filosofia ratkaistakseen ongelman. Tämä on perusajatus.

Yksilökonsultaatioissa nämä kaksi ovat tunnistettavia ja todellisia lähestymistapoja. Niistä voi joko tykätä tai olla tykkäämättä, mutta niillä on jokin merkitys. Oma tapani tähtää selvemmin kyselemiseen.

Käytän fenomenologista reduktiota praktiikassa. Se on hetki, jolloin tartutaan ilmiöön ja analysoidaan se, redusoidaan se perustavimpiin osatekijöihinsä. En ole kuitenkaan nähnyt vielä ketään, joka käyttäisi fenomenologiaa pääasiallisena työskentelytapana. Internetissä hyvin harva muuten esittelee praktiikkaansa, mikä paljastaa, kuinka paljon paskapuhetta on ilmoilla. Praktiikan voi kuvata ottamalla esimerkiksi vain yhden henkilön. Näin voi näyttää oman työskentelytapansa. Tällaista ei kuitenkaan ole tarjolla.

Mitä ajattelet Pierre Hadot’n esittelemästä käsitteestä ’filosofia elämäntapana’?[10]

Luoja, tämä Hadot! Hänellä on kiinnostavia ajatuksia, mutta samaan aikaan hän on viittauspiste ihmisille, jotka eivät tahdo filosofian olevan haastavaa. Ihmisille, jotka ovat narsistisia, ajattelevat itseään ja haluavat elää kivaa pikku elämäänsä käymättä dialogia toisten ihmisten kanssa. Hadot on täysin akateeminen, eikä hän ollut kiinnostunut filosofian harjoittamisesta, kun yritin keskustella hänen kanssaan. Hän tahtoo puhua siitä, kuinka filosofiaa harjoitettiin antiikissa. Hänen ehdottamansa on pehmeintä, mitä ihminen voi itselleen tehdä – ei mitään haastavaa. Hadot on kuitenkin tehnyt tunnetuksi sen, että filosofia liittyy jotenkin myös käytäntöön.

Filosofisen praktikon eetos

Brenifierin tapa harjoittaa filosofiaa on koettu hyvin autoritäärisenä ja epäsovinnaisena. Kokemusta voi ymmärtää suomalaisen koulumaailman näkökulmasta. Tuttujen oppilaslähtöisten opetusmenetelmien sijaan Brenifier tarjoaa hyvin opettajakeskeistä lähestymistapaa. Toinen näkökulma aukeaa suomalaisesta mentaliteetista – vahva usko kohteliaisuuteen ja yhdenvertaisuuteen tarjoaa vastuksen Brenifierin suorapuheisuudelle ja kyseenalaistamiselle. ”Suomalaisessa kulttuurissa on tapana piilottaa ongelmat. Täällä harjoitetaan eufemismia. Joka kerta kun kohdataan ongelma, sille annetaan nätti nimi, koska ongelma on liian raskas kohdata.”

Brenifierin mukaan kohteliaisuuden ykkösmaa on kuitenkin Norja. Suomesta Brenifier jatkaa matkaansa Osloon, jossa hän pitää seminaarin otsikkonaan ”How to Get Beyond Polite Conversation in Philosophical Practice?” Siellä keskitytään praktikon eetokseen ja kysytään, millaista käytöstä praktikko voi sallia itselleen. Tästä on luettavissa norjalaisten itsereflektion lisäksi myös haaste Brenifierille perustella käytöstään.

Sinun on syytetty olevan tyly ja epäkohtelias vieraillesi. Miten vastaat, mitä tämä epäkohteliaisuus on?

Käytökselle on tiettyjä reunaehtoja, jotka muuttuvat kontekstin mukaan. Voidaan sanoa, että Sokrates ei ollut kunnioittava. Tai tarkastellaan kyynikoita, mikä tarjoaa räikeämmän esimerkin. Muistatko kertomukset kyynikko Diogeneesta, joka masturboi julkisesti? Voidaan huomauttaa, että hän ei ollut kohtelias. Kaikki muut kyynikot kuitenkin sanoivat, että hän oli erittäin kohtelias, kohteliaampi kuin kukaan muu. Nimenomaan hänellä oli perustava usko ihmisten kykyyn hyväksyä totuus. Tämä on tietysti vastoin yleistä tapaa toimia.

Entä onko olemassa kriteeriä, että ollakseen filosofian praktikko täytyy myös noudattaa elämässään itse omia periaatteitaan?

Tämä on kuin kysyisi, täytyykö papin tehdä mitä tekee saarnatakseen siitä. Sanoisin kyllä ja ei. Kyllä, koska muuten se ei olisi todellista. Ei, koska hän saarnaa ihannetta. Tätä ihannetta ei kukaan voi toteuttaa. Samoin on filosofisen praktikon kohdalla. Hän kutsuu ihmisiä käyttämään järkeä, mutta hänelle itselleen tulee vastaan sellaisia syitä, että järjen käyttö joskus unohtuu. Toki periaatteet antavat jonkinlaisen ohjaavan ihanteen.

Onko sinulla jokin eettinen kriteeri, jota seuraat praktiikassasi?

Kyllä. Itseluottamus. Se on perustava kriteeri.

Filosofia ja politiikka

Ranskassa käydään presidentinvaalit tänä keväänä. Mitä ajattelet vaaleista ja suunnasta, johon maa on kulkemassa?

Minulla ei ole aavistustakaan. En äänestä. En ole äänestänyt pitkään aikaan.

Miksi?

Mielestäni vaaleista puuttuu todellinen sisältö. Sillä, miten asioista päätetään, ei ole mitään tekemistä niiden ihmisten kanssa, joita näytetään televisiossa. Asioista päätetään kaiken sen tuolla puolen. Ajattelen myös, että on olennaisempiakin tapoja työskennellä ihmisyyden puolesta, kuten työstää ajattelua. Nuorena olin radikaali kommunisti ja yritin saada aikaan vallankumouksen. Kun huomasin, ettei se toiminut, keskitin pyrkimykseni uudelleen. Työskentelen edelleen ihmisyyden puolesta, mutta siirryin poliittisesta toiminnasta filosofiseen toimintaan.

Eivätkö nämä kaksi ole tekemisissä keskenään?

Ne sekä liittyvät toisiinsa että eivät. Tämä on Platonilla ydinkysymys politiikan ja filosofian suhteessa. Toinen on ajassa ja toinen ajan ulkopuolella. Pyrkimykset yhdistää nämä kaksi eivät ole olleet kovin onnistuneita. Nähdäkseni niissä työskennellään niin eri tasoilla.

Tänä päivänä ongelmana kuitenkin on, että todellinen politiikka puuttuu kokonaan. Asiat määräytyvät pitkälti muuttumattomien prosessien pohjalta. Näemme tämän esimerkiksi siinä, ettei vasemmiston ja oikeiston välillä ole juurikaan eroa. Ne ovat hegemonisia puolueita. Emme elä politiikan vaan hallinnoinnin aikakautta.

Oscar Brenifierin lähestymistapaan voi tutustua verkkosivuilla www.pratiques-philosophiques.fr. Sivuille on koottu videoita ja kirjallisuutta filosofian harjoittamisesta.

Viitteet & Kirjallisuus

1 Brenifieriltä on suomennettu teos *Keskusteleva opetus* (Enseigner par le débat, 2001). Suom. Tapani Kilpeläinen. niin & näin, Tampere 2009.

2 Filosofinen praktiikka on 1980-luvulla alkunsa saanut filosofian harjoittamista korostava lähestymistapa filosofiaan. Alku liitetään saksalaiseen filosofiin Gerd B. Achenbachiin (s. 1947), joka avasi vuonna 1981 ensimmäisen filosofin vastaanoton. Myöhemmin toiminta on levinnyt ympäri maailmaa ja saanut filosofisen vastaanottotoiminnan rinnalle myös muita muotoja, kuten filosofiset ryhmäkeskustelut ja yrityskonsultaatiot. Toisenlaisina filosofian harjoittamisen esimerkkeinä voi mainita Matthew Lipmanin (1922–2010) ohjelman ”filosofiaa lapsille” (P4C) ja Leonard Nelsonin (1882–1927) sokraattisen keskustelun menetelmän. Nykyään filosofisella praktiikalla usein viitataan yhdessä näihin kaikkiin erilaisiin tapoihin harjoittaa filosofiaa käytännössä – erotuksena akateemisesta, teoreettisemmasta tavasta tutkia ja opettaa filosofiaa. Praktiikan määritelmästä ja historiasta, ks. lisää kirjasta *Ajatuksia filosofisesta elämästä*. Toim. Pia Houni & Perttu Salovaara. niin & näin, Tampere 2014. Suomessa filosofista praktiikkaa edistää vastikään perustettu yhdistys *Filosofisen praktiikan verkosto* (www.filosofit.fi/FiPra). Lasten ja nuorten kanssa filosofointiin on puolestaan keskittynyt toinen uusi yhdistys Filo ry (www.filory.fi). Vrt. viite 7.

3 *La philosophie, une école de la liberté. Enseignement de la philosophie et apprentissage du philosopher. État des lieux et regards pour l'avenir / Philosophy – A School of Freedom. Teaching Philosophy and Learning to Philosophize. Status and Prospects*. UNESCO, Paris 2007. Verkossa: unesdoc.unesco.org/images/0015/001541/154173e.pdf.

4 Brenifier kritisoi Onfrayta jo 2004 ilmestyneessä puheenvuorossaan Onfray ou pas? *Diotime*. No. 22, 2004. Verkossa: www.educ-revues.fr/DIOTIME/AffichageDocument.aspx?iddoc=32620.

5 Sokraattisen menetelmän päätepiste eli ristiriitojen paljastaminen ja uinuvan tiedon nostaminen tietoisuuteen. ”Maieutiikka”. Tieteen termipankki, 9.02.2017. Verkossa: tieteentermipankki.fi/wiki/Filosofia:maieutiikka

6 Hannu Juuso & Tuukka Tomperi, Filosofia-aloite (2010). Aloitteen verkkosivut: filoaloite.wordpress.com/.

7 P4C on lyhenne sanoista *Philosophy for Children* ja viittaa professori Matthew Lipmanin kollegoineen 1970-luvulla Yhdysvalloissa käynnistämään filosofiaa lapsille -ohjelmaan. Lipman pyrki tuomaan filosofian jo hyvin pienten lasten opetukseen ja siirtämään opetuksen painopisteen lasten omaan ajattelemiseen. Lipmanin vuonna 1974 perustama Institute for the Advancement of Philosophy for Children toimii edelleen liikkeen tärkeänä koulutus- ja tutkimuskeskuksena.

8 Brenifier on kirjoittanut Lipmanin menetelmästä analyysin Regard critique sur la méthode Lipman. *Diotime.* No. 21, 2004. Artikkeli on julkaistu englanniksi otsikkonaan ”A Quick Glance at the Lipman Method” norjalaisen Norwegian Centre for Philosophy with Children and Youthin sivustolla: buf.no/en/read/txt/?page=ob-lip.

9 L'Harmattan, Paris 2015. Vrt. näyte Brenifierin verkkosivuilla: pratiques-philosophiques.fr/livres-gratuits-2/?lang=en.

10 Filosofi ja filosofian historioitsija Pierre Hadot (1922–2010) on esittänyt ajatuksensa filosofiasta elämäntapana esimerkiksi suomennetussa teoksessaan *Mitä on antiikin filosofia?* (Qu'est-ce que la philosophie antique?, 1995). Suom. Tapani Kilpeläinen. niin & näin, Tampere 2010. Hadot'n ajattelu on innoittanut monia praktikkoja.